

Sel på norskekysten fra Finnmark til Møre

Av Per Øynes.

FISKERIDIREKTORATETS HAVFORSKNINGSINSTITUTT

Innledning.

I 1962 tok Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt opp spørsmålet om en kartlegging av selforekomstene på norskekysten. De høye skinnprisene hadde forårsaket en sterk intensivering i jakten etter sel, og enkelte distrikter i Nord-Norge ønsket fredning av de lokale kystselforekomstene.

I Storbritannia har selbestanden vært fredet siden 1932. Her har bestanden øket så sterkt at fiskerierinteresser er blitt skadelidende. Selen konkurrerer med fiskerne om den matnyttige fisken, først og fremst laks. Den tar også fisk i stående redskaper og ødelegger disse. Hvor selbestanden er stor, vil fisk også ha en tendens til å bli infisert med parasitter (rundmark eller «kveis» som de også kalles) som har sel som vertsdyr. Det er tidligere beskrevet hvordan sel fra Skottland trekker over til norskekysten. Det var ønskelig å få undersøkt hvor sterk denne invasjonen var.

Vinteren 1962–63 ble kysten av Nord-Norge invadert av sel fra ishavet. Etter de opplysninger som forelå, kunne det tenkes at denne invasjon var forløper for en invasjon av «russekobbe», som norskekysten ble plaget av i årene 1902–03 og senere.

I tidsrommet 2. juli–1. september 1963 foretok forfatteren en reise fra Kirkenes til Trondheim for å undersøke selforekomstene langs norskekysten. Videre ble det i tidsrommet fra 10.–23. november 1963 foretatt selundersøkelser kombinert med skjellundersøkelser på kyststrekningen fra Trondheim til Ålesund med havforskningsfartøyet «Harry Borthen». Kartet (figur 1) viser de steder som ble besøkt, i alt 64, og opplysninger om sel ble samlet fra i alt 384 personer. Blant disse var 3 menn som hadde sel- og oterjakt som erverv og som jaktet langs hele kysten av Nord-Norge. Den ene av disse, Bernhoft Bolsøy, Hamarøy, hadde ført jakt-dagbok fra 1929 til 1963. Vi fikk overlatt denne dagboken som bl. a. inneholdt data om 1200 steinkobber.

De øvrige personer som ble kontaktet var jegere og fiskere som hadde jaktet etter sel nær sine hjemsteder. En del av disse ble oppsporet ved elskverdig hjelp fra firmaene G. C. Rieber & Co. A/S, Bergen og Tromsø, Trygve Nissen, Hammerfest, Behrens

& Kahrs A/S, Trondheim, Brobakke & Sønn A/S, Trondheim og B. K. Stennes Eftf., Ålesund.

I samarbeid med fiskeriinspektørene i Finnmark, Troms og Nordland ble utsendt et spørreskjema til seljegere og andre som det ikke lyktes å få personlig kontakt med. Det er i alt kommet 56 svar på disse skjemaer. Det ble også sendt spørreskjema til fyrvokterne ved alle bebodde fyr langs kysten (50), og i alt 41 fyrvoktere svart på disse. Det lyktes under reisen å få direkte observasjoner av levende sel på følgende steder: Tana og Sørøya i Finnmark, Øksnes, Langenes og Meløy herreder i Nordland fylke, Vevang og Harøy herreder i Møre og Romsdal fylke. Dessuten fikk forfatteren anledning til å kontrollere i alt 104 skinn av sel som var skutt ved norskekysten.

Det er dessverre ikke mulig å få takket alle dem som har hjulpet til med dette arbeidet. Men enkelte som har vært til særlig stor hjelp må nevnes: Først og fremst dr. philos. Birger Rasmussen og cand. real. Torger Øritsland for uvurderlig hjelp under alle deler av arbeidet, fra planleggingen av undersøkelserne til gjennomsyn av det ferdige manuskript, og havforsker Olav Aasen for gjennomsyn og korrigering for trykking. Arbeidet har vært muliggjort gjennom bidrag fra Selfondet, og jeg skylder en takk til Selfangstrådet for deres støtte. Og sist, men ikke minst må jeg takke alle fiskere, jegere og andre langs Norges kyst for deres opplysninger og gode samarbeid.

Steinkobbe (*Phoca vitulina*).

Steinkobben, eller fjordselen som den også kalles, holder til i kystfarvann på den nordlige halvkule. I Europa forekommer arten fra Kolahalvøya sørover til Portugal, og ved Island. Dessuten skal det være en koloni på Prins Karls Forland, Spitsbergen. For 50 år siden var steinkobben vår alminneligste selart, og den gang var den tallrik langs hele kysten.

Steinkobben ble tidligere ansett som et skadedyr og det var satt skuddpremie på den i de fleste fylker i landet. I dag er steinkobbens opptreden meget spredt. Den forveksles lett med andre selarter som f. eks. snadd eller havert av den lokale befolkning langs kysten. Vinteren 1962–63 ble det i Nord-

Norge skutt hundrevis av snadd, i den tro at det var steinkobbe. Steinkobbeskinn har siden 1920-årene vært det best betalte selskinn som leveres på norske markeder, og steinkobben er derfor sterkt ettertraktet av jegere.

Steinkobben er meget stasjonær, og har sine bestemte skjær der den pleier å legge seg opp (kobbeveider). Den kan være totalt utryddet i en fjord og samtidig være alminnelig i nabofjorden. Best trives den i områder hvor den kan trekke mellom en ytre skjærgård med mye grunt vann, og en fjord med lakselv innenfor. Man finner den da i den ytre skjærgården om sommeren, mens den utover høsten trekker inn i fjordene. Steinkobben legger seg opp på fjære sjø. Den føler seg mest sikker når det er fjære tidlig om morgenen, og på et skjær ligger den alltid i le.

Steinkobben er meget sky og holder seg borte fra steder med stor båttrafikk. I områder der den ikke er utsatt for jakt, kan den være lite redd for mennesker, f. eks. enkelte steder på Møre-kysten, men et slag i båtripen er som regel nok til å lage panikk i en steinkobbe-flokk om den ser aldri så tam ut. I motsetning til andre selarter som forsvinner lydløst i vannet, lager steinkobben et veldig plask når den blir skremt. På steder der det jaktes etter steinkobbe vil den være så vår og sky at et uventet måkeskrik kan være nok til at en flokk som ligger oppe på land, forsvinner med plask og sprut på et øyeblikk. Innimellom skjær som bryter kan den hoppe i luften som en delfin for å komme seg vekk. I det hele gjør steinkobben nokså mye av seg både når den ligger oppe på «kobbefløene» og når den er i vannet, urolig og rastløs som den er. Skriket minner meget om reinbrøl og høres temmelig langt. Det er derfor lett å overvurdere en steinkobbebestand på en lokalitet.

Steinkobben blir vanligvis ikke større enn 180 cm målt fra snute til hale-spiss (Wollebæk 1927). Fargen er sterkt varierende. Det alminneligste er at oversiden er mørk med tette grå-sorter og lyse småflekker, mens undersiden er gråhvit. Av og til treffes dyr som er nesten uflekket gråhvite (Collett 1912). Steinkobbeskinn skiller seg fra andre selarters skinn ved en fin silkeglans i hårene og er derfor ettertraktet som pelsverk. Ellers har steinkobben i motsetning til de andre selartene ved norskekysten skrattstillete kinn-tenner som gjør identifikasjon av et dødt dyr helt sikker.

Steinkobben er en ren fiskeeter. Den liker å jage de vanlige kommersielle fiskelag og er derfor lite populær, særlig på steder der den fisker i lakse-nøter o. l., Collett (1912) fører den opp som norske-

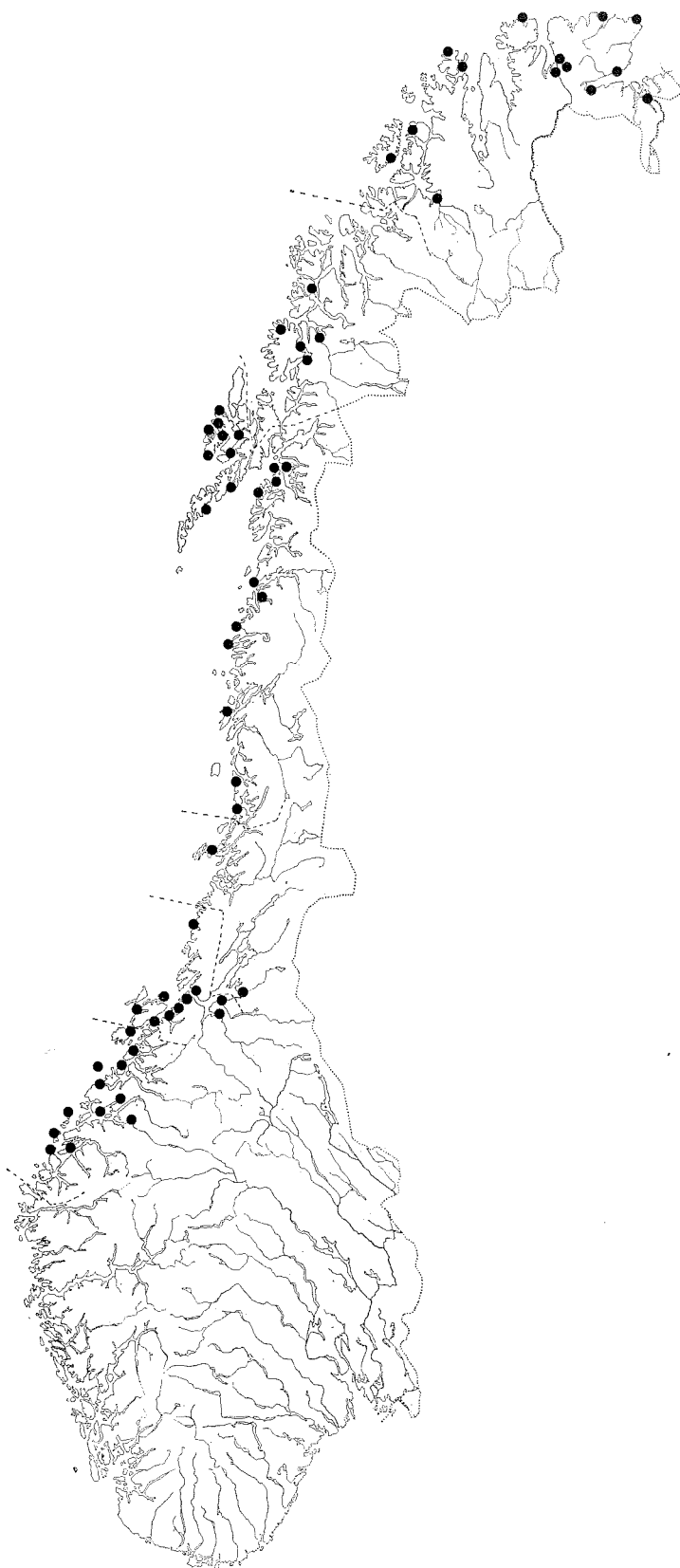

Fig. 1. Lokalteter undersøkt av forf. på reiser 2. juli—1. september og 10.—23. november 1963.

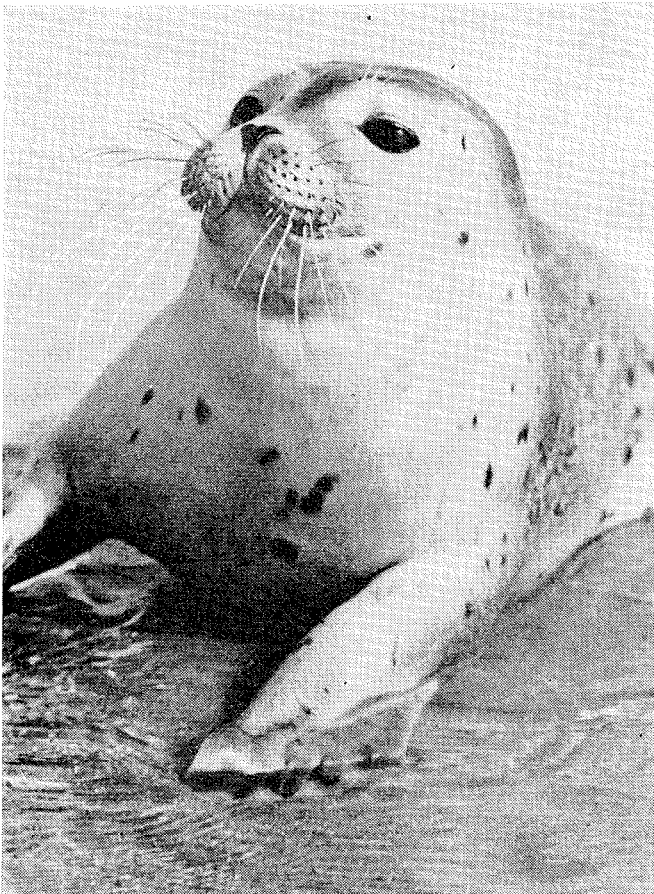

Fig. 2. Steinkobbe. Foto: H. Rittinghaus.

kystens verste skadedyr. Ellers er litteraturen fra tiden før 1930 full av beskrivelser av steinkobbens «rovgjerrighet» (Anon. 1904, Hansen 1903 m. fl.). Det er beskrevet en rekke måter for anvendelse av steinkobben som mat (Kjelsberg 1916, Holmboe 1903, Bj. 1917), eller endog som gjødningsmiddel (Barclay 1915). Fiskeridirektøren gikk inn for at steinkobben skulle utryddes og det ble utlånt kobbegarn med bruksanvisning til fiskere (Norsk Fiskeritidende 1913, 1916 og 1917). I samme tidskrift 1902 står sågar beskrevet hvordan man ved å helle petroleum på vannet kan fordrive steinkobben fra et havstykke.

Det er klart at steinkobben som er en ren fiskeeter vil være en konkurrent til menneskene. Men det er neppe riktig at den er spesielt interessert i kostbar fisk som laks, flyndre o. l. Av de opplysninger vi har samlet, fremgår det at steinkobben tar den fisk som er lettest tilgjengelig der den oppholder seg. Samtaler og rapporter fra 23 steinkobbegjere som har undersøkt mageinnholdet i de dyr de har skutt, bekrefter at steinkobben tar alle slags fisk. Livretten synes å være sild, ellers er steinbit, rognkjeks og flyndre de mest vanlige fiskesorter i

steinkobbemager. I Finnmark tar steinkobben mye småsei og i Troms og Nordland fanger den en del stor torsk. Bernhoft Bolsøy, Skutvik, Nordland, skjøt i 1929 ved Valberg i Lofoten en steinkobbe med en 84 cm lang laks i munnen. Peder Dahl, Langsund, Troms, har funnet tare, og Petter Hammar, Rafsbotten, Finnmark og Harry Silden, Dyrøy på Møre, har funnet småkreps i steinkobbemager. Det hender også at den får tak i fugl. Således har Olav Roaldsand, Vigra på Møre, sett steinkobbe angripe og drepe en skarv. Det er ikke fremkommet en eneste klage over steinkobben som skadedyr under de samtaler som vi har hatt med kystbefolkningen. Enkelte steder gjør den skade ved å ta laks i nøter eller fra garn, men selv i disse distrikter ønsker man å bevare steinkobben på grunn av den betydelige verdi steinkobbeskinnene har i dag.

Samtlige jegere vi har kontaktet tidfester steinkobbens yngletid på norskekysten til St. Hans (24. juni). Det er en meget sterk konsentrasjon rundt denne dato, men ungekasting kan forekomme bortimot en måned før og en måned etter. Moren holder seg litt borte fra hovedflokken mens ungen er liten, og viser stor omsorg for ungen som kan svømme med en gang den er født. Steinkobbegjere som er ute etter de nyfødte unger fordi de har mest verdifullt skinn, har ofte sett moren dra ungen ut i vannet umiddelbart etter fødselen, og tvinge den til å dykke. Ungen er ikke en så utholdende svømmer som moren og kan bare foreta kortvarige dykk. Derfor er ungene relativt lette å fange. En voksen steinkobbe kan dykke i inntil 7 minutter (målt av med klokke av B. Bolsøy), men

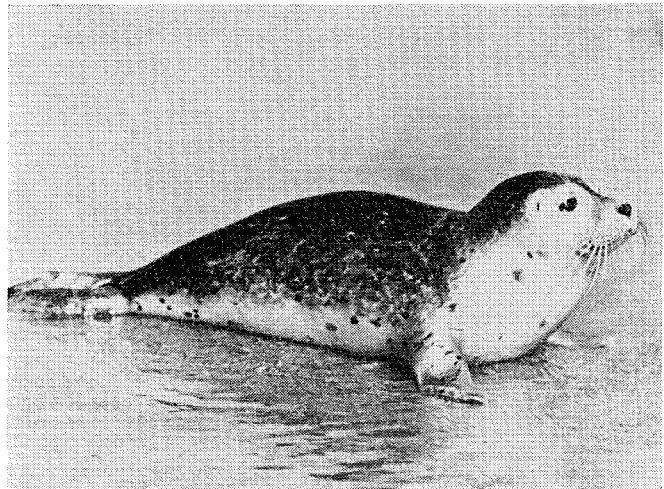

Fig. 3. Steinkobben er gråhvit med brun-sorte flekker på ryggen. Foto: H. Rittinghaus.

vanligvis varer dykkene 3–4 minutter (observasjoner av B. Bolsøy og forfatteren).

Finnmark. I følge Ognev (1962) er steinkobben alminnelig langs Murmansk-kysten. Steinkobbens utbredelse på norskekysten er vist på kartet i figur 4. På den norske side av den norsk-sovjetiske grense har vi en stabil steinkobbekoloni i Kobbholm-fjorden ved Grense Jakobselv. Bestanden er ikke stor, neppe over 20 dyr. Videre innover Varangerfjorden er bare enkelte dyr sett hist og her. En liten stabil koloni finnes ved Skalleelv på nord-siden av Varangerfjorden. Her skytes det av og til steinkobbe under jakt bl. a. på snadd som opptrer regelmessig hver vinter i dette distriktet. Steinkobben blir imidlertid ofte forvekslet med snadd, slik at de opplysningene vi fikk herfra til dels var motstridende, men de jegere som kjenner steinkobben godt mener at bestanden i hele Varangerfjorden neppe overstiger 35–40 dyr. Det er i 1963 skutt 4–5 steinkobber i distriktet, den østligste i selve Grense Jacobselv. Langs kysten fra Vardø til Tanafjorden er det fritt for steinkobbe, bortsett fra en enkel koloni på 4–5 dyr i Kongsfjorden.

Tana er den klassiske lokalitet for steinkobbe på norskekysten. Herfra er det man kjenner de mange beretninger om den skade steinkobben forårsaker på laks i kilenøter og andre fiskeredskaper. Steinkobben går opp i Tana-elven helt til Skipagura (40 km) og ifølge Collett (1912) til Assibagti (290 km fra elvemunningen).

Steinkobbens tilbakegang i Tana er meget dramatisk. En gang i 1820-årene ble det i Tana-elven skutt 240 steinkobber på 8 dager (Collet 1912). Helt frem til 1910 var det ikke uvanlig at enkelte jegere kunne skyte 50–100 dyr hvert år. I 1927 ble der

igjen satt i gang klappjakt på steinkobbe her. Det ble endog konstruert spesielle ruseanordninger for fangsten, og flere hundre dyr ble drept. Skinn og spekk ble ikke tatt vare på. Sommeren 1963 fant vi 38–40 dyr igjen i hele Tanafjordområdet. Opp i selve elven går steinkobben nå sjelden, og det er heller ikke ofte at laksefiskerne blir plaget av den. Dyrene har etablert en stabil koloni på sandbankene ved Teltnes (Lavonjarg) ved innløpet til Austertana. Her lever steinkobben hovedsakelig av små-sei som finnes i store mengder. Befolkningen på stedet ønsker å bevare denne stamme til tross for at laksefisket er en viktig næringsvei.

I 1963 ble det skutt 8 steinkobber ved Teltnes, og det er ikke godt å si hvor lenge stammen vil kunne eksistere. Steinkobben i Austertana har en viss naturlig beskyttelse på de store sandbankene som Tana-elven har lagt opp. Den har klart utsyn over flere tusen meter, slik at den kan komme seg i vannet før folk eller båter er på skuddhold. På den annen side er området meget oversiktlig. Det er ikke til å unngå å se kobbe på fjære sjø på Vaggessandbankene dersom man ser etter. Forfatteren så selv 18 stykker i en flokk den 17. juli 1963, for øvrig ble det observert steinkobbe i sundet kontinuerlig det døgnet forfatteren befant seg ved Lavonjarg.

Fra Tana til Sør-Helgeland er steinkobben sterkt desimert langs hele kysten. Det finnes bare enkelte små flokker. I Laksefjord finnes således en liten rest av en tidligere god bestand. I 1963 ble det skutt 3–4 dyr i Torskefjord, en sidefjord til Laksefjorden. Det har ikke vært mulig å få oppgitt nøyaktig antall, men kobbejegerne er alle enige om at bestanden er meget mindre enn f. eks. i Tana. Det er derfor ført opp 20 dyr i tabell 1.

Det har ikke lyktes å få opplysninger om steinkobbe finnes i Porsangerfjorden, selv om naturforholdene ligge vel til rette for steinkobben her. Det er imidlertid skutt en mengde annen sel i denne fjorden i 1963, og dersom det hadde vært en god bestand av steinkobbe, skulle det ha kommet frem.

Området vest for Nordkapp (Magerøy) er fra gammel tid et godt steinkobbefelt. Hit kom steinkobbejegerne helt fra Nordland fylke. Jakten foregikk særlig i Tufjord, Gjesvær, Måsøy og innover i Kobbefjorden. I dag er bestanden her neppe over 30 dyr for hele området. Lokalkjente jegere mener at kobben farer en del rundt i dette området, og at den ikke er så stasjonær som f. eks. i Tanamunningen. Videre er steinkobben nesten utryddet til man kommer vest for Hammerfest. En ganske liten stamme finnes nær Kistrand.

Tabell I. Steinkobbe- og havertbestand i Finnmark fylke.

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Sør-Varanger	25	
Nord-Varanger	10	
Vardø	*	
Tana	40	
Berlevåg	5	
Nordkyn	*	
Laksefjord	20	
Porsangerfjord Magerøy/Måsøy .	30	3
Kistrand	*	
Altafjord	35	
Sørøy	15	*
	180	3

* Forekommer i et lite antall.

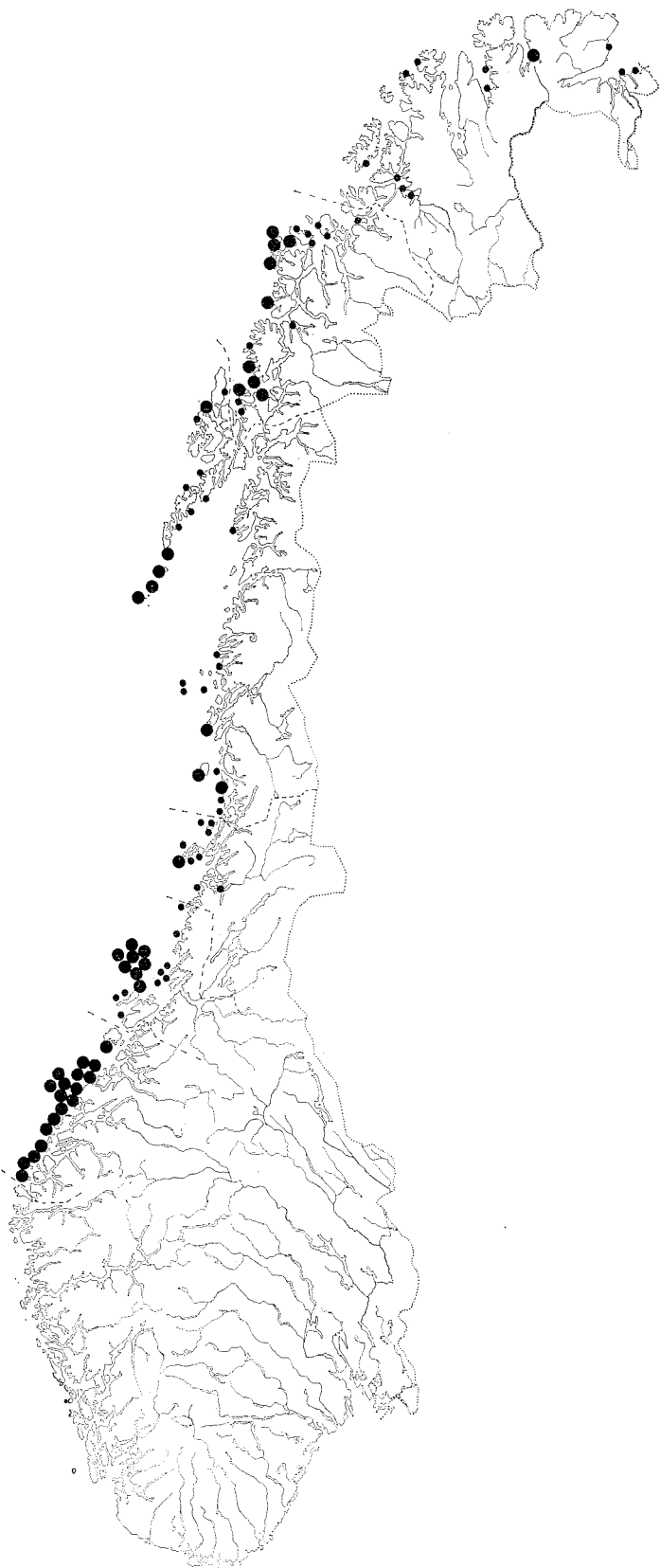

Fig. 4. Steinkobbens utbredelse på norskysten fra Finnmark til Møre. ● 10 dyr. ● 50 dyr.

I Altafjordområdet var det tidligere mye steinkobbe. Forholdene ligner en del på Tanafjorden, men er ikke så oversiktlige. Bestanden oppgis til mellom 30 og 50 dyr for hele området. Det er sannsynlig at 30 dyr er nærmest det riktige, fordi dette tall oppgis av de jegere som er best kjent med steinkobbens livsvaner. Steinkobben opptrer hyppigst i Rafsbotn, i bunnen av Altafjorden.

Rundt Sørøya var det før siste verdenskrig virkelig store steinkobbekolonier. Mest kjent var Saksenæringen og Reppa på utsiden av Sørøya. Det skal ha vært store mengder kobbe som er skutt her i årenes løp. I dag finnes det bare noen ynkelige rester igjen etter den store bestanden. På innsiden av Sørøya finnes der igjen ca. 12–15 dyr, men ennå skytes enkelte unger i disse fjordene (Sigvard Larsen m. c.). Tabell I viser at det i alt finnes ca. 180 steinkobber i hele Finnmark fylke. Det vil si at totalbestanden er langt mindre enn den årlige fangst i årene før 1940.

Troms fylke: Soot-Ryen (1939) har skrevet et arbeid om kobbeveider i Troms fylke. Han har en tabell som viser at det ble skutt 410 steinkobber årlig ved disse kobbeveidene. I tillegg kom så den jakt profesjonelle jegere fra andre fylker har drevet, og Soot-Ryen anslår at disse drepte noen hundre dyr årlig. De beste distriktene var Hillesøy og Bjarkøy herreder. Han advarer (p. 101) mot den sterke beskatning, på grunn av den økonomiske betydning steinkobben hadde allerede den gang.

Den intense kobbejakten har fortsatt etter siste verdenskrig og resultater er ikke uteblitt. Steinkobben er utryddet over store deler av kysten. Der

Tabell 2. Steinkobbe- og havertbestand i Troms fylke.

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Kvænangen	8/10	
Arnøy	15	
Lyngenfjord	6/7	
Fugløy/Karlsøy	40	
Helgøy	180	
Ribbenesøy	60	*
Ullsfjord	5	
Balsfjord	6/8	
Vengsøy	30	*
Hillesøy	25	
Malangen	7/8	
Ytre Senja	160	
Bjarkøy	60	
Kvæfjord	10	
Andre distrikter	50	
	698	

er lite steinkobbe i Nord-Troms, men i området Fugløy—Karlsøy er der en god stamme på ca. 40 dyr. Helgøy var tidligere et av de beste distriktene i fylket. I følge Soot-Ryen ble der skutt 75 dyr pr. år før 1939. I dag finnes der ca. 180 dyr igjen i hele området.

Ellers er der bare småflokker av steinkobbe i Troms, bortsett fra Ytre Senja og innover i Andfjorden hvor en nå finner de sikreste steinkobbedistriktene i hele fylket. Særlig ved Hamn i Senja kan man se opptil 30 steinkobber ligge oppe samtidig. I det hele er her omkring 220 dyr i disse vestlige deler av Troms fylke.

Troms har vært det fylket i landet hvor steinkobbejakten har vært drevet mest intenst. Foruten den lokale befolkning som har hatt sine faste kobbeveider har fylket regelmessig vært besøkt av profesjonelle steinkobbejegerer helt syd fra Helgeland. Resultatet er at mens det i årene før 1939 ble skutt 400 steinkobber pr. år i fylket, finnes der i dag snaut 700 dyr igjen (se tabell 2).

Nordland fylke. Også i dette fylket har steinkobbejakten hatt stor betydning. Det er flere personer som helt fra 1930-årene og frem til i dag har hatt steinkobbejakt som erverv, men steinkobbebestanden i Nordland har aldri vært så stor som i Troms.

Den «gode» bestand av steinkobbe som finnes på Andfjorden fortsetter et stykke utover i Ytre Vesterålen. Der er ennå en del dyr igjen ved Gisløy i Langnes kommune (Gavlfjorden). Langs resten av Ytre Vesterålen er imidlertid steinkobben nesten helt utryddet. I Øksnes og Bø kommuner finnes henholdsvis 7 og 12 dyr igjen i Andfjorden og ved Gaukværøy. I dette området har det vært jaktet mye i årenes løp. B. Bolsøy, Skutvik, har f. eks. i

årene 1929—1931 skutt 316 steinkobber i Ytre Vesterålen. I dag finnes der i alt 70 dyr igjen i hele Ytre Vesterålen. Rundt øyene i Indre Vesterålen har merkelig nok aldri vært steinkobbe.

I Lofoten, spesielt ved Røst, Værøy og Moskenesøy er der igjen omkring 200 steinkobber, men bestanden i dette området er nå utsatt for sterk jakt. I Ofoten og indre Vestfjord var der tidligere en del steinkobbe, men den er nå helt utryddet. Det var fra Hamarøy i Ofoten at steinkobbejakten utviklet seg til å bli en profesjonell næringsvei, og de dyktigste langveisfarende steinkobbejegerne kommer fra dette distriktet.

I Vestfjorden er der i dag kanskje 30 steinkobber igjen fordelt på skjærgruppene Engelvær, Måløyvær, Helligvær og langs sydsiden av Lofoten fra Skrova til Stamsund. Videre sydover er steinkobben utryddet helt sydover til Sør-Helgeland, selv om det riktignok ennå finnes slengere enkelte steder som i Beiarfjord, Nordfjord og på enkelte skjærgrupper nedover Helgelandskysten.

Det kan opplyses at de profesjonelle jegerne har utryddet steinkobben på kysten av Nord-Norge i forståelse med den lokale befolkning. Deres virkefelt har strukket seg sydover til Dønna, der de kom i konkurranse med lokale jegere som hadde fangst av steinkobbeunger som bierverv. Fra Dønna og sydover til Brønnøysund finnes det spredte klatter på i alt kanskje 150 dyr.

I området fra Brønnøysund og sydover er der igjen en del steinkobbe, i alt ca. 80 dyr. I dette området har bestanden bare vært beskattet av lokale jegere som har hatt ungefangst som viktig binæring.

Som vist i tabell 3 finnes der i alt ca. 595 steinkobber i hele Nordland fylke. Selv om situasjonen ikke er så alvorlig som antydning av Broch (1953) er den alvorlig nok. Jakten etter steinkobbe er på grunn av prisene intensiv som aldri før. Beklageligvis ødelegges mange skinn ved at jegerne ikke kan preparere dem skikkelig.

Det er i fylket en del arbeid i gang for å beskytte steinkobben, således er den fredet i Tjøtta herred etter krav fra stedets fiskarlag og viltneemd. Dette viser jo klart at den gamle hetsen mot dette «skadedyr» er forsvunnet. I Nordland fylke har steinkobben tendens til å trekke en del. Om sommeren holder den seg ute i havskjærene, om høsten trekker den inn i fjordene der den særlig jager etter sjørøye. Når den blir jaktet på et sted, flytter den.

B. Bolsøy forteller at en flokk flyttet fra Andsletten til Børøysund (Øksnes kommune), en strekning på 6 km. En annen flokk som oppholdt seg ved Valsvær (Steigen i Ofoten), flyttet i løpet av to døgn helt

Tabell 3. Steinkobbe- og havertbestand i Nordland fylke.

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Ytre Vesterålen	70	
Ytre Lofoten	200	6
Vestfjorden	30	*
Ofotfjorden	2	
Meløy	25	25
Træna	30	15
Dønna	50	10
Vega	50	50
Brønøy	80	20
Andre distrikter	60	*
	597	126

* Forekommer i et lite antall.

til Husøyvær (utenfor Nord-Folla), en strekning på 40 km. Han fulgte flokken hele veien. Den tok et kort opphold ved fjære sjø da den var midtveis. Steinkobben er siden aldri sett ved Valsvær (1945). Med «andre distrikter» i tabell 3 menes spredte småforekomster på 2–5 dyr på andre steder enn de som er nevnt i tabellen for øvrig.

Nord-Trøndelag. Naturforholdene i dette fylket likner på de i den sørlige del av Nordland fylke. Det har vært omtrent den samme jaktintensitet her som lenger nordover. Steinkobbebestanden er derfor sterkt desimert. Ved Sklinna er der neppe mer enn 30 dyr igjen. Rundt Vikna finnes der en del steinkobbe, særlig i områdene rundt Nordøyen fyr og østover til Gjeslingen fyr. Den kjente kobbejeger Aksel Hellesø, Vikna, anslår den totale bestand i hele området til omkring 80 dyr. For øvrig finnes det bare spredte småflokker igjen i Nord-Trøndelag. Av og til sees steinkobben i Namsen og den var her tidligere kjent som et skadedyr. Nå har den imidlertid liten betydning som laksetyv her. Befolkningen i Nord-Trøndelag er interessert i å beskytte den rest av steinkobbe som finnes i fylket. Av tabell 4 fremgår at i Nord-Trøndelag er det ca. 130 steinkobber i dag.

Sør-Trøndelag. I dette fylket er der ingen profesjonell steinkobbejakt lenger. Tidligere ble det drevet en del utryddelsesjakt på grunn av steinkobbens laksefiske, og derfor finnes det bare noen enkelte dyr i en del av fjordsystemene i fylket. I denne ytre skjærgård er der til dels en god bestand av steinkobbe. På kyststrekningen fra Kya og sydover til Tarva er der bare noe spredte småflokker. Rundt selve Tarva er der sett en del dyr, bl. a. fra fly, og bestanden kan anslås til mellom 30 og 40 dyr. Disse dyrene kan representere utpostene ved Froan og Halten, som er gamle kjente lokaliteter for sel i det hele tatt. I dette området er det et fiskerikt grunnhav med utallige skjær og småhol-

Tabell 4. Steinkobbe- og havertbestand i Nord-Trøndelag fylke.

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Sklinna	10	20
Leka	20	
Vikna	80	100
Namsfjorden	10	
Flatanger	10	
Indre Trondheimsfjorden	*	
	130	120

* Forekommer i et lite antall.

Tabell 5. Steinkobbe- og havertbestand i Sør-Trøndelag fylke.

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Trondheimsfjorden	*	
Kya	10	
Roan	*	75
Stoksund	10	6
Tarva	40	
Hitra	10	0
Frøya	20	30
Froan	200	200
Halten	200	100
Hemnefjorden	*	0
	490	411

* Forekommer i et lite antall.

mer, og vi har fått mange opplysninger om steinkobbe fra distriktet. Alle oppgir at her er mye steinkobbe, selv om det er tydelig at enkelte forveksler steinkobben med havert. Det er midlertid de fiskere som er best kjent i distriktet og som vet at steinkobben kaster unger ved St. Hans og haverten i oktober/november, som oppgir de høyeste tall. Etter de opplysninger som foreligger antar en at bestanden av steinkobbe er på ca. 200 dyr både ved Halten og ved Froan. Når man kommer vestover til Frøya blir der forbausende nok mindre igjen, til tross for at naturforholdene iallfall rundt Sulen skulle egne seg for steinkobbe.

Totalbestanden av steinkobbe for hele fylket ligger på snaut 500 dyr. (Se tabell 5). Der skytes leilighetsvis mellom 30 og 40 steinkobber årlig i Halten—Froan-distriktet.

Møre og Romsdal. I dette fylket er der meget lite jakt etter steinkobbe. I Ålesund blir der kjøpt opp mindre enn 50 skinn pr. år, noen av disse er også fra steder utenfor fylket. Dyrene er som oftest tatt på fiskegarn eller ved tilfeldig jakt.

Som nevnt ovenfor var der lite steinkobbe vest for Frøya og Hitra. Det samme er tilfelle med områdene rundt Smøla og sørover til og med Grip. Det er i disse områdene neppe over 50 dyr.

Like nord for Hustadvika ligger flere store skjærgrupper, og en av disse er Orskjærene. Her ved Orskjærene finnes sannsynligvis landets tettste steinkobbekoloni. Med to hummerfiskere som kjentmenn besøkte forfatteren Orskjærene den 22. november 1963. Der var det ingen vanskelighet å observere både steinkobbe og havert. Steinkobben her var ganske tam i motsetning til resten av kysten der dens skyhet er velkjent. Vi observerte i alt 50 dyr på et eneste skjær. De fulgte det vanlige mønster

ved å legge seg opp på fjære sjø tidlig om morgenen og da på lesiden av skjæret. Der var for øvrig steinkobbe i vannet utover i hele skjærgruppen, og den totale bestand i hele gruppen kan anslås til ca. 200 dyr.

Den «gode» bestand av steinkobbe fortsetter videre i den ytre skjærgård så langt undersøkelsene hittil er kommet (til Stad). I tabell 6 er ført opp den distriktsvise fordeling av dyrene i Møre og Romsdal. Inne i fjordene i fylket er der meget lite steinkobbe. Befolkningen kan fortelle at der tidligere var mange gode kobbeplasser, men i de senere år er den forsvunnet, og man mener at dette ikke skyldes jakt, men stor båttrafikk. I det hele finnes der i fylket omkring ett tusen steinkobber, og dette er den tetteste bestand som hittil er registrert i noe fylke.

Haverten (Halichoerus grypus).

Havert, storkobbe eller Shetlandssel som den også kalles, er meget større enn steinkobben, og kan bli opptil 3 meter (Wollebæk 1927). Den er lysegrå med mørke flekker, og av og til mer ensfarget brunsort. Karakteristisk er havertens lange snute.

Den er som navnet sier en havsel og holder til i de ytterste skjær ut mot havet. I august måned

Tabell 6. *Steinkobbe- og havertbestand i Møre og Romsdalen fylke.*

Distrikt	Total bestand av steinkobbe	Antall havert ♀♀ som yngler
Smøla	30	*
Grip	20	*
N-Hustadvika	200	8-10
Bjørnsund	300	*
Ona	60	*
Harøy/Lepsø	200	*
Vigra/Erkna	50	*
Hareid/Rundø	100	*
Sandø/Statt	60	*
Fjordene i Møre og Romsdal ...	30	
	1050	?

begynner den å samle seg på skjærene hvor den i oktober/november kaster sin gulhvite unge. Disse ungene er velkjent blant kystbefolkningen. Skinn av unger er populære som underlag i gyngestoler o. l. Haverten føder ungene der det er stille loner mellom skjærene, eller de holder til på større skjær eller flate holmer med vannpytter på. Ungene svømmer rundt i flere uker i sine plaskedammer.

Fig. 5. Havert, hun med unge. Merk den lange snuten.
Foto: G. Hickling.

Ifølge Broch (1953), Gisvold (1956) og Sivertsen (1957) var havertbestanden nede på et lavmål etter siste krig. Man var bekymret for at haverten sto foran total utryddelse, og i 1953 ble den fredet i Sør-Trøndelag fylke. Skinnen av haverten og dens unger er lite etterspurt, og verdien er bare femteparten av det som betales for et steinkobbeskinn. De jegere som jakter etter steinkobbe skyter sjelden havert.

I Skottland har haverten og steinkobben vært fredet siden 1932, og bestanden av begge disse dyreartene har øket slik at der i 1954 var 33 500 havert og 15 000 steinkobbe. Steinkobbebestanden der borte har liten interesse for oss, stasjonær som denne dyrearten er, men haverten som er en havsel, vil kunne komme over til våre kyster, og fra 1951 begynte havertunger som var merket i Storbritannia å bli gjenfanget på norskekysten. Frem til 1962 var der gjenfanget 25 slike havertunger på kysten fra Jæren til Karmøy (Hickling, Rasmussen og Smith 1962). Det kom frem under forfatterens reiser at mange havertunger var sett eller skutt langs hele kysten opp til Varanger.

Dr. Birger Rasmussen, Bergen, holdt et radioforedrag i 1962 der han oppfordret kystbefolkningen å la disse ungene i fred. Dette ble for en stor del respektert, og kystbefolkningen ønsker faktisk en større selbestand. I Øksnes kommune i Ytre Vesterålen hadde i alt 7 havertunger tilhold uten at de ble skutt. Det er vanskelig å fastslå hvor mange havert det er skutt langs kysten i de senere år. Likedan er det vanskelig å fastslå hvor mange av disse ungene er født på vår kyst og hvor mange som er drevet over fra Storbritannia. Det kan imidlertid sies med sikkerhet at haverten aldri har vært helt utryddet i noen av de fylkene som vi har undersøkt.

Det er vanskelig å få taksert totalbestanden av havert. Vi har derfor forsøkt å bestemme antallet av de havert som yngler på kysten. I tabell 1-6 er ført opp antall havert som yngler i de forskjellige distrikter, og er altså bare et tall for den kjønnsmodne del av bestanden.

Finnmark. Som ovenfor nevnt er havertunger sett og skutt i hele Finnmark vinteren 1962/63. Den østligste var en unge som ble skutt ved Kirkenes. Ifølge R. Sh. Khuzin (m. c.) er det en god bestand av havert langs Murmanskysten med to store kaste-plasser der 90 og 40 unger blir kastet hvert år. Den nordligste havertkoloni vi har funnet frem til er på en skjærgruppe like vest for Knivskjelodden (Nordkapp). I oktober 1962 var der 3 hunner som ynglet her. Disse dyrene har holdt seg her i årevis, og B. Bolsøy skjøt en havert her i 1939.

Fig. 6. Yngleplasser for havert på norskysten fra Finnmark til Møre. ● ca. 10 hunner. ● ca. 50 hunner.

Fig. 7. Ungdyr av grønlandsel og snadd (den mørke.)

En annen havertkoloni ligger ved Bondøy utenfor Sørøya i Vest-Finnmark. Hvor stor denne koloni er, har det ikke vært mulig å få greie på, da disse skjærene sjelden blir besøkt i oktober/november når haverten kaster unger. Det er for værhardt. Kolonien kan imidlertid ikke være særlig stor. Ellers treffes voksen havert hyppig i Altafjorden, og av og til i de andre Finnmarksfjordene. En voksen havert ble skutt ved Tanaelvns munning i slutten av august 1963.

Troms. I dette fylket var der tidligere gode havertkolonier, ved Risvær (Ribbenesøy) og Auvær (Vengsøy), men disse kolonier ble sannsynligvis utryddet for få år siden. Opplysningene er en del motstridende, men i de senere årene er det senhøstes sett havert ved skjærgrupper i følgende distrikter: Kvitvær, Auvær, Risøy, Karlsøy og Kvalsund. Hvor mange unger som er født i fylket har det ikke vært mulig å fastslå sikkert.

Nordland. Der er neppe noen yngleskjær for havert i Vesterålen. De unger som er funnet i strøket i de senere år må være kommet annet steds fra. Utenfor Lofotodden er det imidlertid etter 1945 kommet en havertkoloni, som minst består av 4 par. Det samme er tilfelle med en skjærgruppe nær Røst, der det er sett 2 par havert med unger.

Fra og med Meløy kommune sør for Bodø blir haverten alminnelig, men befolkningen her nord er ikke alltid klar over at det er havert de har for seg. Vi har konstatert haverten ved hjelp av skinnkontroll og beskrivelser av ungekasting senhøstes. Det kan fastslåes at den nordligste virkelige store havertkoloni på norskekysten finnes i skjærgruppen Grønna rett nord av Karlsholmen fyr. Denne kolonien omfatter minst 15 par som yngler årvisst og har hatt tilhold her de siste 70 år.

Nærmere Myken fyr (fremdeles nær Meløy) ligger en skjærgruppe som heter Valvær. Her yngler

det årvisst 5–6 par. Ett år, i 1952, ble det sett 15 kvitunger i Valvær og 50 voksne dyr har vært sett på denne skjærgruppen. Den ynglende del av bestanden bør være ca. 10 par. Der er også funnet havertunger på nærliggende skjær, som f. eks. Moholmen, men disse kan være kommet fra de forannevnte stedene. Ellers er der mye havert å se i området rundt Myken fyr, så det er ikke urimelig at der vil bli funnet flere havertkolonier i dette området.

Ved Træna er der en havertkoloni med det samme antall unger som ved Valvær. Utenfor Dønna er der havertkolonier ved Skibbåtsvær (6 par) og nær Ytterholmen fyr (4 par). Hysvær ved Vega er der en stor koloni med 15–20 par som yngler hvert år. Ennå større er koloniene ved Bremstein fyr, der minst 30 kvitunger blir kastet enkelte år.

I Nordland fylke er der nesten ingen jakt etter havert, prisen er for dårlig til at steinkobbejegere er interessert. Befolkningen skjelner vanligvis bare mellom store og små kobber, og det er vanskelig å få sikre opplysninger om havert. Derfor er det også mulig at det finnes flere havertkolonier enn de som er nevnt her.

Nord-Trøndelag. Den nordligste koloni av havert i dette fylket finnes ved Sklinna fyr, der ikke mindre enn 20 par yngler hvert år. Denne bestanden har holdt seg konstant gjennom mange år.

Ved Vikna har haverten øket sterkt i antall i de senere årene. Den kjente kobbejeger, Aksel Hellesø, Valø i Vikna, sier at den yngler på de fleste egnete skjær og fleser i området. Ved Gjeslingen fyr har 4 rapportører angitt 20 par. I alt kan en regne med at det er minst 100 par havert som yngler i dette området.

Den ynglende del av havertbestanden i Nord-Trøndelag er 120 par, og det vil si at haverten er langt mer tallrik enn steinkobben i dette fylket.

Sør-Trøndelag. Haverten har siden 1953 vært fredet i hele Sør-Trøndelag fylke. Her er fra gammel tid sentrum i havertens utbredelsesområde i Norge. I 1870-årene var bestanden ved Halten (Froan) utenfor Trondheimsfjorden 5–600 dyr. I 1910 anslår Collett (1912) bestanden til under 200. T. Gisvold (1956) anslår bestanden til å være 60 dyr.

Siden 1956 må havertbestanden i fylket ha øket sterkt, og innvandring fra Storbritannia kan ha medvirket til dette. I den nordlige del av fylket utenfor Skjervøy (Bessaker) er det en havertkoloni hvor lokalkjente folk angir at 50–100 par yngler.

Videre er en liten koloni ved Asenvågsøy utenfor

Åfjorden, der 6 par kaster ungene omkring 18. oktober hvert år.

Vest for de to forannevnte lokaliteter, tvers over Frohavet, ligger så Froan og Halten. Herfra driver havertunger i land langs hele kysten fra Tarva til Kya hver gang det er vestavindskuling.

Alle rapporter vi har fått fra Froan og Halten angir flere hundre dyr på begge steder. Enkelte regner opp de enkelte skjærgrupper der den yngler, og det er mange. Det er sannsynlig at Haltenbestanden av havert er på 3–400 dyr. Ved Finnvær er det 100–200 dyr. Bestanden i Froanområdet er av samme størrelse som bestanden ved Halten. Vi kan regne med at det i dag fødes omtrent 300 havertunger i Froan–Halten-distriktet hvert år.

Vestover fra Vingleia og videre langs Nord-Frøya er det mindre havert. Nær Vingleia fyr er det kanskje 20 par som yngler. Tilsammen vil det i Sør-Trøndelag fylke fødes vel 400 havertunger hvert år.

Interessen for havertjakt er liten, og selv om fredningen opphører, vil det nå være liten fare for at haverten blir desimert i særlig grad.

Møre og Romsdal. Merkelig nok er det lite havert i dette fylket. Den eneste sikre yngleplass er i de nordligste av skjærene i Orskjærgruppen nord for Hustadvika, der en 6–8 par har tilhold.

Ellers er det funnet enkelte havertunger langs hele kysten, men noen skikkelige yngleplasser som de i Trøndelag har det ikke vært mulig å finne. Nå er interessen for sel liten blant befolkningen i fylket (kfr. steinkobbejakten), slik at det ikke er lett å finne lokalkjente folk som har greie på sel. Voksne svømmende «Shetlandssel» er sett overalt i den ytre skjærgård langs kysten.

Snadd (Pusa hispida).

Snadden, eller ringselen som den også kalles, er egentlig en ishavsel som har tilhold i arktiske kyststrøk og vanligvis er nokså stasjonær. Den er liten og kan ofte likne på små steinkobber. I vannet kjennes den fra steinkobben ved at den er meget nysgjerrig, og i motsetning til steinkobben dukker den lydløst når den blir skremt. Den kryper nødig i land på skjær, men liker å ligge på is og søker ofte inn i fjordbunner der isen ligger om vinteren.

Snadden er gråbrun eller brunsort på oversiden, oftest med avlange, lyse ringer (ringsel). På undersiden er den meget lysere enn steinkobben. Den når sjelden en lengde på 1,5 m. En død snadd bestemmes lett fra steinkobbe ved at snadden har rettstillete kinntenner.

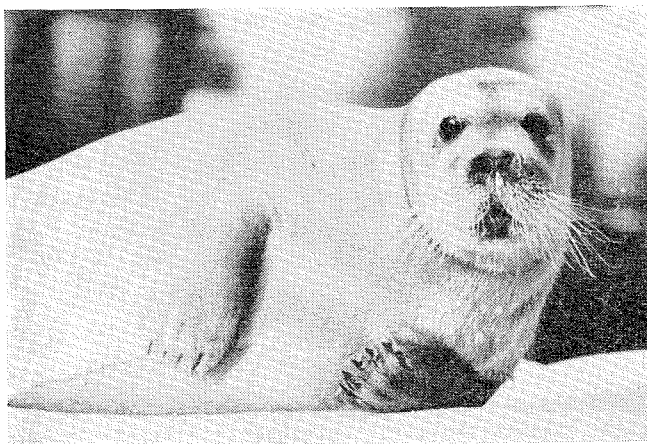

Fig. 8. Storkobben kjennes lett på sine krollele barter.
Foto: R. Mehl.

Snadd forekommer årvisst om vinteren langs kysten av Nord-Norge. Vinteren 1962/63 var en streng isvinter, og avisene i Nord-Norge hadde mange notiser om «kobbeinvasjon» fra ishavet. Det lå da nær å tro at det var grønlandsel («russekobbe») fra ishavet som, i likhet med «kobbeårene» 1902/03, gjorde invasjon langs kysten. «Kobbeungene» viste seg imidlertid å være snadd. Snadden begynte å komme inn til kysten ved Øst-Finnmark i oktober 1962. Den spredte seg raskt vestover, og ved juletider var den tallrik i Lofoten og Nord-Helgeland. I april/mai 1963 forsvant snadden igjen fra hele kysten. I Finnmark og Troms hadde snadden oppholdt seg ved hvert eneste fiskebruk, der den jaget etter småfisk ved kaiene. Den pleide også å legge seg oppe i flokker på fjordisen.

I løpet av vinteren 1962/63 ble det skutt minst 2000 snadd langs kysten. De fleste ble skutt i troen på at det var steinkobbe. Bare få skinn fra de skutte snadd er kommet til skinnhandlere. Skrottene er ofte solgt til revemat.

Sikre observasjoner av antall snadd i en fjord, eller kyststrekning, har vi fått fra en rekke steder langs kysten. Dersom vi regner at tettheten var noenlunde jevn gjennom større distrikter, kan vi summere opp disse observasjonene, og får at Finnmark fylke hadde besøk av minst 8–10 tusen snadd vinteren 1962/63, Troms minst 6 tusen og Nordland minst 2 tusen snadd. Totalt vil det si at norskekysten ble besøkt av 15–20 tusen snadd denne vinteren.

Fra Bodø og sørover forekom det bare spredte eksemplarer, men der var enkelte dyr ved kaiene sørover til Brønnøysund, og snadden ble observert helt sør til Stad.

Grønlandssel (Pagophilus groenlandicus).

Grønlandsselen er den ishavssel som har størst betydning for den norske selfangsten i Nordatlantiske farvann. I løpet av året foretar den lange vandringer og holder seg i åpent vann, men gjerne nær kysten. Fangsten foregår når grønlandsselen samler seg på isen ved New Foundland, i Vesterisen og i og utenfor Kvitsjøen i forplantnings- og hårfellingstiden mars/mai. De voksne dyrene som blir omtrent 180 cm lange, er lett kjennelige på sitt mørke hode og mørke saleflekker bakover langs sidene.

Parallelt med snaddinvasjonen i Nord-Norge vinteren 1962/63 kom der også en del grønlandssel. Denne holdt seg i havet utenfor kysten og enkelte steder på Finnmarkskysten la den seg opp på havskjær. En del ble fanget på torskegarn og noen få ble skutt i den ytre skjærgård så langt sør som til Lofoten. Noen invasjon i likhet med russekobbeinvasjonen i 1902/03 var det ikke.

Storkobbe (Erignathus barbatus).

Storkobben eller blåkobben er den største av ishavsselene, den blir inntil 3 m lang og kjennes fra alle andre sel ved sine flotte barter som består av glatte, flate værhår.

Også storkobbe trakk innover kysten vinteren 1962/63. Det var ikke særlig mange og alle som ble drept var ungdyr (Aisak). Storkobben gikk helst inn i fjordbunnene og ble sett så langt sør som til Vesterålen.

Klappmyss (Cystophora cristata).

Klappmyssen er en stor ishavssel, hannen blir 2,5 m og hunnen 2 m. Til forskjell fra alle andre selarter ved vår kyst har den bare 4 fortenner i overmunnen og 2 i undermunnen. Den er i allminnelighet askegrå med uregelmessige mørke flekker. Hannen er kjent for sin «nesehette» (hettakall).

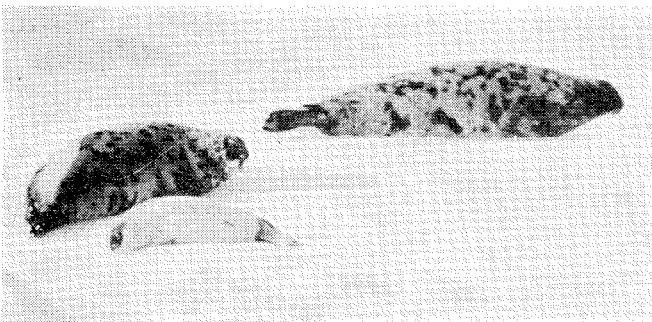

Fig. 9. Klappmyssfamilie. Foto: T. Øritsland.

Nest etter grønlandsselen er det klappmyssen som har størst betydning for den norske ishavsfangsten. Ifølge tidligere litteratur er klappmyssen sjelden på norskekysten, men enkelte dyr har vært fanget så langt sør som til Oslofjorden, Collett (1912), Øritsland (1959).

I de siste årene etter at nylongarn ble alminnelig til torske- og kveitefiske, er klappmyss ofte tatt på disse redskapene. Således ble ett dyr fanget i 1962 ved Vigra ved Ålesund, og flere dyr er tatt i Nord-Trøndelag. I november 1949 er det tatt en klappmyss ved Rødøy på Helgeland.

Vinteren 1962/63 ble det til oppkjøpere i Tromsø levert en del klappmyssskinn som angivelig skulle vært tatt på garn i områdene fra og med Vesterålen og til og med Senja under torskefisket om vinteren. Fra Altafjorden og utover til og med Sørøy, har vi fått mange opplysninger om at det hver vår forekommer temmelig mange klappmyss. Den kommer til området i april måned og forsvinner igjen i juni, og holder seg på de dypeste delene av Altafjorden, Rognsund og ut i Sørøysund. Det blir årlig skutt 3–5 stykker, dessuten tas 8–10 på kveitegarn på oftest mer enn 100 m dyp. Våren 1959 var det særlig mange da det i alt ble skutt 13 stykker, derav 8 voksne hanner, 4 hunner og en ettåring.

Hvalross (Odobenus rosmarus).

Hvalrossen er den ishavssel som i sterke grad har vært utsatt for ødeleggende fangstvirksomhet. Arten var nær utryddelse i de områder der selfangerne opererer, da den ble fredet i 1953.

Munthe-Kaas Lund (1954) har gitt en oversikt over hvalrossens besøk på norskekysten fra 1900 til 1954. Han har opplysninger om fire dyr som besøkte norskekysten i tiden 1942–1954. Der er innløpet opplysninger om ytterligere to: et som ble sett i Tysfjord vinteren 1960, og et som holdt til i Skipsfjord, nær Honningsvåg 7.–18. mai 1963. Begge var ungdyr.

Konklusjon.

Bortsett fra i Møre og Romsdal fylke går steinkobben mot total utryddelse. De høye skinnprisene i dag virker som den rene utryddelsespremie. Vi må huske på at om tallene for enkelte distrikter virker store nok, vil de ta seg annerledes ut spredd utover de veldige kyststrekningene i Nord-Norge. Steinkobbens tendens til å opptre i flokk gjør den også meget sårbar. Fra samtlige fiskere og jegere vi har hatt kontakt med har der kommet krav om en fredning eller regulering av fangsten. Steinkobbejakten er i dag en supplementjakt til oter-

jakt, og dermed kan steinkobben bli tatt til siste dyr.

Haverten har økt veldig i de sentrale deler av sitt utbredelsesområde på norskekysten. Økningen kan skyldes innvandring fra den overbefolkete havertbestand i Storbritannia.

Summary.

This paper deals with the populations of seals on the Norwegian coast with emphasis on the size of the populations. There is a total of 7 species of seal observed in the coastal areas of Norway. The chief species are the Grey Seal (*Halichoerus grypus*) and the Harbour Seal (*Phoca vitulina*). These are stationary and breeding species of our fauna.

In addition there are 5 species of arctic seals that intermittently visit the northern parts of Norway. These are the Ringed Seal (*Pusa hispida*), the Greenland Seal (*Pagophilus groenlandicus*), the Hooded Seal (*Cystophora cristata*), the Bearded Seal (*Erignatus barbatus*) and the Walrus (*Odobenus rosmarus*).

The researches were carried out during the summer and autumn of 1963 and the places visited by the author are shown in figure 1.

The *harbour seal* used to be the most numerous of the above-mentioned species found on the Norwegian coast. The high prices paid for its skin has led, since World War II, to a severe decimation of this species in Norway, especially in Northern Norway. Tables 1–3 show that the population of harbour seal in Northern Norway amounts to only 1500 individuals. In one district only, i.e. Troms, an average of 400 used to be shot annually before 1939. Some harbour seal is still shot during otter hunting, and if no protective measures are taken the harbour seal will become extinct in the fauna of Northern Norway.

Further south it is more numerous. The district of Møre and Romsdal has the largest population, estimated to about 1000 individuals. (Table 3). But even here the population is greatly reduced. The reduction of the population has thrown into relief its stationary way of life. It may be completely exterminated in one part of a fjord, whereas it is still numerous in other parts. It is, as a whole, no longer a real nuisance to the fisheries. It is piscivorous, preferring the species that are easiest to catch wherever it lives.

The population of *grey seal* reached its minimum about 1956. Since then an invasion of this species has taken place from the coasts of Great Britain where this species is very numerous owing to legal

protection. The increase has been especially considerable in the central parts of its Norwegian habitat. (Trøndelag. Table 5). Figure 6 shows the breeding places of the grey seal and Tables 1–5 indicate the number of seals born on the various localities in the autumn of 1963.

Breeding takes place in October–November and the influx from Great Britain is distributed on the same places that were traditionally known as grey seal rookeries.

The grey seal is not much persecuted by hunters and the population will probably increase. The total population is somewhere between 2 and 3 thousand individuals, which is considerably more than the number of harbour seals.

In the winter of 1962/63 the ice extended further southwest than usually in the Barentz Sea. Then in November 1962 the coasts of Finnmark were invaded by great numbers of *ringed seal*. They spread quickly southward and at Christmas time they were numerous in Lofoten and Vesterålen and a limited number proceeded as far south as Møre. They disappeared along the whole coast at the end of April and the beginning of May. No cubs were found: probably the whole invasion consisted of immature individuals. More than 2000 ringed seals were shot, the whole migration must have comprised about 20000 individuals. The ringed seal is ordinarily an annual guest in Eastern Finnmark.

A number of *Greenland seals* followed the invasion of the ringed seal in the winter of 1962/63. It stayed in open sea outside the coast, on the coast of Finnmark some were observed on rocks. Some were caught in gill nets and a few were shot in the outer coastal regions as far south as Lofoten. The invasion was not comparable to that of Greenland seals in 1902/03.

The *bearded seal*, the biggest of the Polar seals may attain a length of 9 ft. Some of this species also appeared on the northern coasts during the winter of 1962/63. There were few of them and all those killed were young ones. The bearded seal preferred the bottom of the fjords and was observed as far south as Vesterålen.

In the last years, since nylon nets were taken into use for catching cod and halibut, the *hooded seal* has often been caught by gill nets. One was taken in 1962 at Vigra by Ålesund and several individuals have been caught in Northern Trøndelag.

During the winter of 1962/63 some skins were offered to purchasers in Tromsø. The animals had been caught in nets in the region from Vesterålen to Senja during the winter's cod fishery. From Alta-

fjord and as far out as Sørøy we have got information to the effect that each spring the hooded seal is rather common. It appeared in the area in April and vanished in June, inhabiting the middle parts of the Altafjord. Annually 3—5 individuals are shot besides the catching of some 8—10 on halibut nets usually at a depth of more than 300 ft. They were especially numerous during the spring of 1959 when 13 were shot comprising 8 mature males, 4 females and one yearling.

In earlier literature there is information about 4 individuals of *walrus* visiting the Norwegian coast in the period 1942—1954. We have obtained information about 2 more. One was observed in Tysfjord in the winter of 1960 and one in Skipsfjord, near Honningsvåg 7th—18th of May 1963. Both were young individuals.

Litteratur.

- Anon, 1904. Exempel paa sælens rovgjerrighed. *Norsk Fiskeritidende*: 126.
- Barclay, M. 1915. Kobbe som gjødningsmiddel. *Norsk Fiskeritidende*: 329.
- Bj. 1917. Kobbe og nise anvendt i husholdningen i gamle dager. *Norsk Fiskeritidende*: 317—318.
- Broch, Hj. 1954. Havert og steinkobbe — omkring selspørsmålet. *Fauna. Oslo*. 6: 159—166.
- Collett, R. 1911—1912. *Norges Pattedyr*. pp. 366—440. Kristiania.
- Gisvold, A. T. 1956. Telle Hav-ert. *Naturen. Bergen*. 80: 167—175.
- Hansen, Rich. 1903. Lofotfisket i 1903. *Norsk Fiskeritidende*: 540—545.
- Hickling, G., Rasmussen, B. og Smith, E. A. 1962. Innvandring fra Storbritannia til Norge av havert (*Halichoerus grypus*). *Fiskets Gang*. 48: Nr. 13.
- Holmboe, Joh. Rye. 1903. Tilgodegjørelse af kobben. *Norsk Fiskeritidende*: 142—143.
- Kjeldsberg, Betzy. 1916. Bruk kobbekjøtt. *Norsk Fiskeritidende*: 353—354.
- Munthe-Kaas Lund, H. 1954. Hvalrossen og om dens besøk på Norskekysten etter år 1900. *Norsk Hvalfangst-Tidende*, 43: 639—646.
- Ognev, S. I. 1935. *Mammals of U.S.S.R. and Adjacent Countries*. Moskva—Leningrad. (Trans. in Jerusalem. 1962).
- Rittinghaus, H. 1950. Seehunde an unsrer Nordsee-Küste. *Natur und Volk*. 80: 275—277.
- Sivertsen, E. 1957. Selene, i *Norges Dyreliv*, Oslo.
- Soot-Ryen, T. 1941. Egg- og Dunvær i Troms fylke med tillegg om kobbeveider. *Tromsø Museums Årsb. Natur. avd.* 62: Nr. 20.
- Wollebæk, A. 1927. *Norges Pattedyr*. Oslo.
- Øritsland, T. 1959. Klappmyss. *Fauna. Oslo*. 12: 70—90.